

Handleiding voor gespreksleiders

Leer je burens kennen-groep in Amsterdam, staande voor de aron hakodesj

Dankwoorden

We willen graag iedereen bedanken die tussen 2022 en 2023 heeft bijgedragen aan de productie van deze gids. Allereerst Anne-Maria van Hilst die met grote toewijding en oog voor detail het, grotendeels ongedocumenteerde, programma heeft omgewerkt naar een overzichtelijk handboek.

De inhoud van de handleiding is gebaseerd op de bevlogen input van Chantal Suissa - Runne & Yair van der Wieken die in november en december 2022 met Anne-Maria hebben samengewerkt. Graag bedanken we ook de beoordelaars uit meerdere gemeenschappen die zo vriendelijk zijn geweest om met een kritische blik te kijken naar de verscheidene vertalingen van alle teksten.

Duits: Sonja Guentner, Dr. Ruth Zeifert & Charlotte Geva

Nederlands: Anne-Maria van Hilst

Frans: Pascale Charhon

Engels: Benjamin Eaton et Hadassah Sumner

Speciale dank aan Nicci Mowszowski & Pascale Charhon van HIAS Europe die iedereen constant bij de les hebben gehouden waardoor deze gids tijdig de weg naar publicatie heeft kunnen vinden.

Tot slot danken we graag de JQ&ROS Visual Communications voor het uitgekiende grafisch ontwerp.

2023

Gefinancierd door de Europese Unie. De weergaven en meningen die worden uitgedrukt, zijn echter alleen die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de Europese Unie. Noch de Europese Unie noch de Europese Commissie, de verlenende autoriteit, kunnen hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Belangrijkste inhoud van het LJBK-project	6
2.1. Achtergrond	7
2.2. Richtlijnen	8
2.3. Doel	10
2.4. Methoden	11
3 Praktisch gedeelte	16
3.1. Voorafgaand aan het bezoek:	17
3.2. Tijdens bezoeken:	18
3.3. Inleiding (5 min)	19
3.4. Begin (15 min)	20
3.5. Midden (45 min)	21
3.6. Conclusie (20 min)	22
4 Voorkennis/basiskennis	23
4.1. 10 geboden / mitswot	24
4.2. <i>Sabbat</i>	24
4.3. <i>Thora</i>	25
4.4. <i>Talmoed</i> /mondelijke wet	25
4.5. Joods/ <i>koosjer</i> eten	26
4.6. (De rol van) God	27
4.7. Liberale jodendom	27
4.8. Orgaandonatie	28
4.9. Besnijdenis/ <i>Briet Milah</i>	28
4.10. Joods 'ras'	29
4.11. Geslacht	29
4.12. Geslacht/gender binnen het jodendom	30
4.13. Belangrijkste objecten in de synagoge	31
4.14. Antisemitische stereotypen/complottheorieën:	32
4.15. Holocaust/Shoah	34
4.16. (De geschiedenis van/relatie met) Israël	34
4.17. Aantal Joden in onze gemeenschappen:	35
4.18. Andere monotheïstische religies	36
5 Mogelijke struikelblokken	37
5.1. Veiligheid binnen een groep	38
5.2. Omgaan met extreme meningen/opmerkingen	38
5.3. Weigeren om de synagoge te bezoeken of een <i>keppel</i> te dragen	39
5.4. Vrijheid van meningsuiting	39
5.5. Gebrek aan interesse van de groep	39
6 Strategie van de EU	40
7 Bronnen	42
7.1. Boeken	43
7.2. Websites	43
7.3. Onderzoeksrapporten en documenten van de Europese Unie	46
8 Bijlagen	47
8.1. Evaluatie	48
8.2. Handige hulpmiddelen:	48

Deze gids is in liefdevolle nagedachtenis opgedragen aan
Madelon Bino-Meijers
1960 - 2023

Inleiding

Het doel van deze handleiding is om potentiële gespreksleiders van het LJBK-project te begeleiden. Het bevat achtergrondinformatie over het project, nuttige bronnen, maar vooral een stapsgewijs draaiboek over hoe je een sessie kunt begeleiden. De hoofdstukken 3 en 4 zijn de sleutel tot een succesvolle sessie binnen het LJBK-project. De andere hoofdstukken helpen je om je beter voor te bereiden en je kennis te vergroten.

We zijn ons ervan bewust dat elke gemeenschap voor verschillende uitdagingen staat. Hoewel deze handleiding is geschreven vanuit de ervaring in Amsterdam, proberen we in gedachten te houden wat er in andere gemeenschappen gebeurt. Feedback is altijd welkom en er kunnen altijd (lokale) aanpassingen worden gedaan. De verschillende partners (EU¹, EUPJ², HIAS Europe³) zijn beschikbaar voor meer hulp of middelen.

Hopelijk vinden gespreksleiders in deze handleiding een goede basis voor het liefdevol uitwisselen van kennis over het jodendom en diversiteit, wat zal leiden tot meer begrip.

¹ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination-0/racism-and-xenophobia/combating-antisemitism/working-group-combating-antisemitism_en
² <https://eupj.org>
³ <https://hias.org/hias-eu/>

2

Belangrijkste inhoud van het LJBK-project

2.1 Achtergrond

De Liberaal Joodse Gemeenschap van Amsterdam⁴ verhuisde in 2011 naar een moderne, nieuwe synagoge in het zuidelijke deel van de stad, kort na een toename van de spanningen tussen Nederlandse Joden en moslims. De aanslagen van 11 september en de moord op de Nederlandse Islamkritische schrijver en documentairemaker Theo van Gogh door een moslim hadden het debat gepolariseerd. De voortdurende conflicten en oorlogen in het Midden-Oosten, vooral tussen Israël's en Palestijnen, hadden ook een zeer negatieve impact.

De nieuwe synagoge werd naast een school geplaatst, waarvan een meerderheid van de studenten verschillende allochtone achtergronden hadden. Als algemene veiligheidsmaatregel had de synagoge al een veiligheidshek geplaatst en samen met het omringende water leek het net zoveel op een fort als op een synagoge. De spanningen met de naburige school namen toe, omdat de kennis over Joden beperkt was tot wat op het nieuws, sociale media, van vrienden, thuis en soms op school werd gehoord. De toenmalige directeur, Madelon Bino, besloot dat dit anders moest. De enige manier om een brug te slaan tussen ons en de jongeren was door ze uit te nodigen, maar hoe? Ze deed een beroep op een jong team binnen de gemeenschap dat ervaring had

met lesgeven, training, theater, kunst en pedagogiek. Deze mensen waren Yair van der Wieken, Chantal Suissa-Runne, Jair Stranders en Gita Hacham. Ze werden gevraagd om een project te ontwikkelen dat uitnodigend, divers, relevant, leuk en gastvrij was.

“Het face-to-face-contact, waarbij je iemand in de ogen kijkt om elkaar te peilen – daar kan niets tegenop, er is niets dat dat kan evenaren. Dat is wat we mogelijk willen maken: zo breed mogelijk en op alle niveaus.”

**Milou, senior gespreksleider,
Amsterdam**

Zicht op de nieuwe liberale synagoge van Amsterdam, Nederland

⁴ <https://www.ljgamsterdam.nl>

Na vele creatieve sessies was het LJBK-project geboren. In die tijd betrof het project letterlijk onze burens in de naastgelegen school. We wisten niet dat we het zouden uitbreiden naar de hele stad en twee andere steden. Het bestuur van de synagoge gaf ons veel steun en de gemeente besloot om financiële steun te verlenen.

Een van de sterke punten van het project is de diversiteit. Dat we twee mensen hebben die de sessie leiden, garandeert twee verschillende meningen over Joodse identiteit, cultuur en religie. Vaak zijn we het eens, maar soms zijn we het respectvol oneens en delen we onze verschillende opvattingen. Dit nodigt de studenten uit om hetzelfde te doen en laat zien dat pluriformiteit een goede zaak is.

“Het is belangrijk dat ze weten wat echt is, dat we allemaal anders zijn. Ten eerste gaat het niet om wij-tegen-zij. Zelfs binnen de Joodse gemeenschap gaat het ook niet over wij-tegen-zij. We zijn allemaal verschillend, belijden ons geloof op een andere manier, doen allemaal verschillende dingen.”

Naomi, senior gespreksleider,
Amsterdam

Neighbours Europese trainingsbijeenkomst over onderwijs, Brussel, België

2.2 Richtlijnen

Elk bezoek duurt ongeveer anderhalf uur. Het is veel meer dan een rondleiding door een synagoge; het is een onderdompeling in de Joodse cultuur, geschiedenis, religie en levensstijl. Studenten worden bij de ingang verwelkomd. We moeten ze op hun gemak stellen omdat ze eerst langs de beveiliging moeten, iets wat de meesten van hen nog nooit hebben meegemaakt. Vervolgens bekijken we een korte compilatiefilm over Joodse onderwerpen, van komedie tot traditie, religie,

muziek, enz. Sommige van deze filmpjes (zoals South Park en Family Guy) bespotten Joden en het Jodendom. De soms gekke, grappige en zelfs beledigende inhoud helpt de spanning te doorbreken. We laten ze zien dat we ons bewust zijn van de filmpjes die er zijn, en dat we sommige filmpjes zelf ook grappig vinden. Daarmee laten we zien dat ze niet bang hoeven te zijn om iets verkeers te zeggen of doen. Voor jongere studenten gebruiken we een andere animatiefilm die we zelf hebben gemaakt.

Buurtten Europese trainingsbijeenkomst over onderwijs, Amsterdam, Nederland

Daarna krijgen de leerlingen een leeg vel papier. Anoniem schrijven of tekenen ze de associaties die ze hebben met het woord Jood. Soms gebruiken we een online tool zoals Jamboard⁵ of een Kahoot⁶ -quiz voor online sessies. We moedigen hen aan om eerlijk te zijn. De associaties zijn soms lief, slim of onwetend, en vrij vaak antisemitisch, zelfs als ze niet als zodanig zijn bedoeld. Ze geven ons inzicht in hoe die specifieke groep Joden waarneemt, en we gebruiken dat als uitgangspunt. Een veroordeel dat ze over Joden hebben, is bijvoorbeeld dat Joden graaiers zijn. Anderen beschuldigen Joden van het terroriseren van Palestijnen. Sommigen beschuldigen Israël zelfs van het creëren van ISIS om moslims in een kwaad daglicht te stellen. Joden worden er ook uitgepikt voor de onevenredige rol die ze in de koloniale slavernij zouden hebben gehad. Tegelijkertijd praten ze ook over de holocaust, feestdagen, de manier waarop orthodoxe joden eruitzien en religieuze aspecten. Voor de meesten is dit de eerste keer dat ze een Jood persoonlijk ontmoeten. In Amsterdam ligt die kans iets hoger dan in andere steden, omdat in Nederland 20.000 van de 40.000 Joden (van de in totaal 17 miljoen inwoners) in en rondom Amsterdam wonen.

Na de opdracht voeren we een rondetafelgesprek over hun associaties en andere onderwerpen die aan bod komen. Er zijn (bijna) geen grenzen aan de richting van het gesprek en het hangt sterk af van de interesse van de groep. Soms is het erg 'theoretisch'; soms gaat het meer om het delen van algemene opvattingen. Na het gesprek volgt een bezoek aan de synagoge. Voor de meeste mensen is dit hun eerste bezoek. We laten ze de ruimte ervaren, praten over hun verwachtingen en de verschillen en overeenkomsten met hun eigen gebedshuis.

Het bezoek wordt afgesloten met een kopje koffie of thee en een traditionele Joodse lekkernij (Boterkoek)⁷. Dit geeft studenten de kans om eventuele laatste vragen te stellen, vaker wel dan niet over dingen die ze in de groep niet durfden te vragen.

⁵ <https://www.mural.co/>

⁶ <https://kahoot.it>

⁷ Vervangen door lokale Joodse producten

2.3 Doel

Het belangrijkste doel van het LJBK-project is het verbeteren van het begrip tussen de Joodse gemeenschap, verschillende (religieuze) groepen en hun landgenoten. Het laten zien van de diversiteit die bestaat binnen de Joodse gemeenschap laten zien dat er niet één enkele soort Jood is.

Het initiatief nodigt groepen van verschillende leeftijden van lokale scholen en/of verschillende clubs, zoals sportclubs of muziekscholen, in de synagoge uit voor een ochtend of middag om kennis uit te wisselen. De meeste mensen hiervan volgen middelbaar (beroeps)onderwijs. Het doel is dat jongeren van alle geloofsovertuigingen en wereldbeelden elkaar op een ontspannen en persoonlijke manier leren kennen en met vooroordelen en stereotypen worden geconfronteerd.

“Het doel van het LJBK-project is om het onbekende bekend te maken. Vanuit het onbekende ontstaan vooroordelen, discriminatie, haat en meer van dat soort dingen. Maar wanneer je open bent en een gesprek of dialoog voert, maak je dat onbekende bekend en daarmee kunnen vooroordelen, haat of misverstanden grotendeels worden weggenomen.”

Nina, senior gespreksleider, Amsterdam

Neighbours Europese trainingsbijeenkomst over onderwijs, Brussel, België

Er is een groot verschil tussen een les en een LJBK-sessie. Ten eerste hebben we ons project gebouwd op vertrouwen en op het creëren van een veilige omgeving. Er is ruimte voor humor, en elke vraag mag gesteld worden. Bovendien is geen onderwerp wat de student bezighoudt te gek om over te praten. Er is structuur in de sessies, maar geen specifieke agenda. Het doel is om van elkaar te leren en inzicht te krijgen in elkaars ideeën, gebruiken, tradities, overtuigingen, opvattingen, hoop en angsten. We zoeken naar een plek van wederzijds begrip. We proberen studenten niet te overtuigen van onze ideeën of meningen; we nodigen ze uit om met ons in gesprek te gaan.

2.4 Methoden

Voor de ontwikkeling van het LJBK-project zijn verschillende communicatiemethoden gebruikt. Het belangrijkste binnen al deze methoden is om je bewust te zijn van je eigen rol als gespreksleider. Je moet ervoor zorgen dat je de juiste balans vindt tussen emotie en verstand. Je bent er als persoon met je eigen achtergrond en geschiedenis. Sommige opmerkingen gaan meer invloed op je hebben dan andere. Bewustzijn en openheid staan centraal. Hieronder staan een paar schetsen van de methoden die tijdens sessies kunnen worden gebruikt.

2.4.1 Geweldloze communicatie door Marshall Rosenberg

Dit is gebaseerd op de principes van geweldloosheid. GC begint met de veronderstelling dat we allemaal van nature meelevend zijn en dat gewelddadige strategieën, verbaal of fysiek, aangeleerd gedrag zijn dat wordt onderwezen en ondersteund door de heersende cultuur.

GC gaat er ook van uit dat we allemaal dezelfde, fundamentele menselijke behoeften delen en dat alle acties een strategie zijn om aan een of meer van deze behoeften te voldoen. Mensen die GC beoefenen, kunnen beter communiceren, meer begrip opbrengen, meer verbinding maken en zijn beter in conflictoplossing⁸.

2.4.2 Goed luisteren (ook wel 'deep listening')

Goed luisteren is een belangrijke vaardigheid die ons in staat stelt om contact te maken, ons in te leven en mensen echt te horen; wat ze bedoelen, wat ze voelen en wat ze nodig hebben. Als we goed luisteren, zijn we in een betere positie om actie te ondernemen, de mensen naar wie we luisteren voelen zich gewaardeerd, en er gebeuren meestal positieve dingen

Als je goed luisteren wilt toepassen, hebben we hier een paar tips voor je: kijk mensen in de ogen, verwerk wat ze zeggen, onderbreek ze niet, stel doordachte vragen, maak aantekeningen, luister om informatie te vergaren in plaats van te luisteren om te vleien, en bevestig wat ze je hebben verteld in plaats van ze je mening te vertellen⁹.

"Ik heb ooit een meisje gehad dat me vertelde: ik haat Joden. Maar ze durfde het te zeggen, heel openhartig. Daar kun je dan een gesprek over voeren. Waarom haat je Joden? Na de sessie kwam ze naar ons toe en zei: 'Ik haat Joden nu iets minder.'"

Alex, senior gespreksleider, Amsterdam

⁸ <https://www.cnvc.org/node/6856>

⁹ <https://waltrakowich.com/use-deep-listening-skills-effective-leadership/>

2.4.3 Deep Democracy, Myrna Lewis

«Deep Democracy is een praktische methode om samen de dialoog aan te gaan. Het zoekt actief naar de mening van de minderheid en stelt hen in staat om deel te nemen aan het proces. In dialoog worden alternatieve standpunten gehoord, verkend en worden ze meegenomen in het besluitvormingsproces. Dit resulteert in breed gedragen beslissingen en het optimaal benutten van het potentieel van de groep. Deep democracy biedt manieren om de dialoog en gezamenlijke besluitvorming makkelijker tot stand te brengen, waardoor er een groepsdynamiek kan ontstaan waarbij er samengewerkt wordt¹⁰.

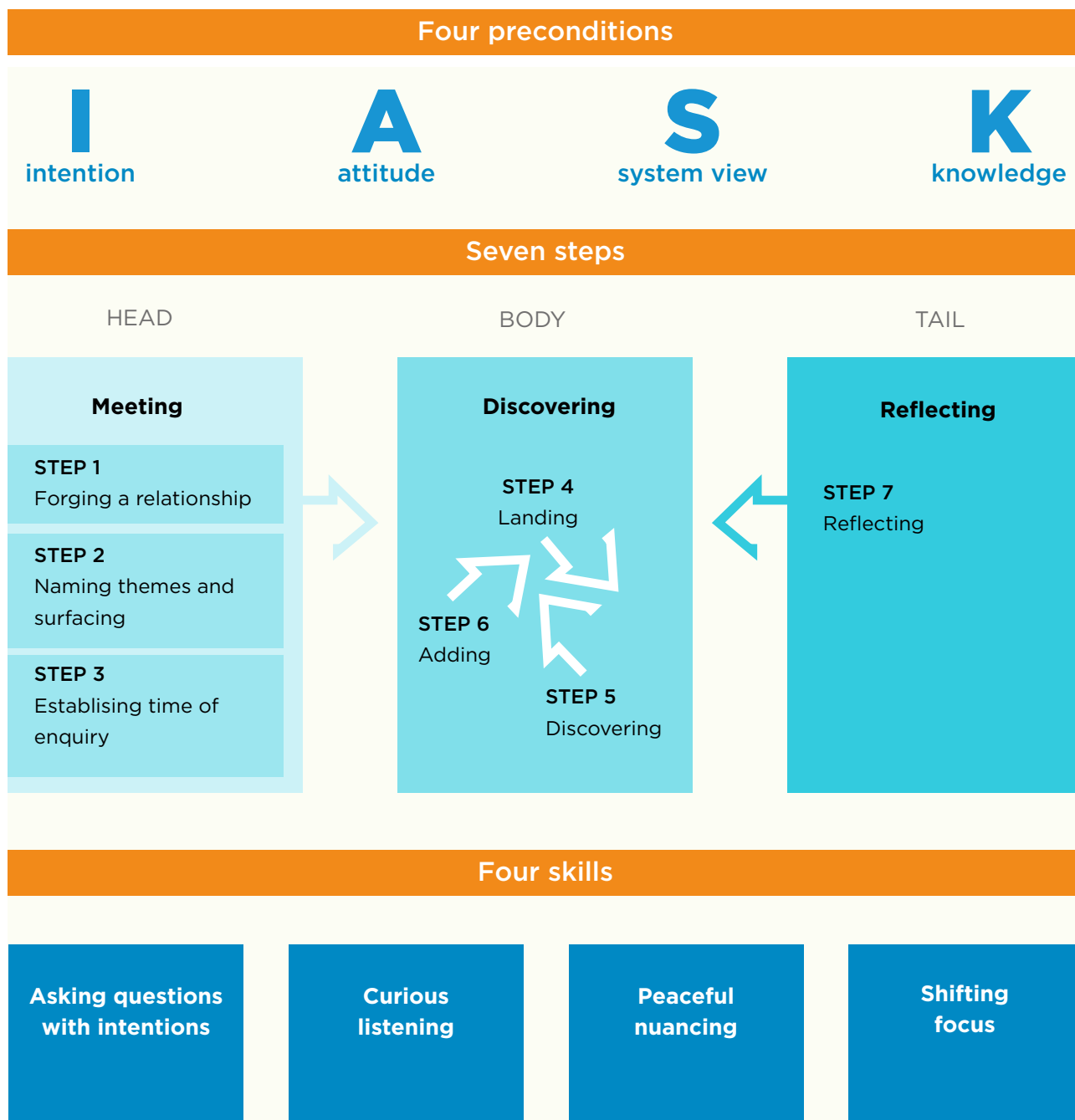

Buurtten Europese trainingsbijeenkomst over onderwijs, Amsterdam, Nederland

“In een groep overwegend atheïstische Nederlandse studenten zaten een paar moslimstudenten die echt wilden praten over het Israëlisch-Palestijnse conflict. De rest van de groep leek geïrriteerd door hun vragen en haakte af. Ik vroeg waar ze het over wilden hebben. Uit de antwoorden op de schrijfpdracht zag ik dat ze echt geïnteresseerd waren in waarom ons lokale voetbalteam, Ajax, een Joodse groep werd genoemd. Ik vroeg of het oké was als ik eerst vijf minuten de tijd nam om een paar vragen over het Israëlisch-Palestijnse conflict te beantwoorden, om vervolgens over voetbal te praten. Omdat ik ze serieus nam en onderdeel maakte van de besluitvorming, stemden ze ermee in en wilden ze meepraten.”

Rachel, senior gespreksleider, Amsterdam

¹⁰ <https://www.lewisdeepdemocracy.com>

2.4.4 I ASK

Een methode van het Joods Historisch Museum in Amsterdam om bezoekers te stimuleren zich open op te stellen en ze nieuwsgierig te maken. De basis van deze methode is openheid, niet alleen als doel maar ook als werkwijze. Openheid van zowel de gespreksleider als de groep is de enige manier om de manier van denken te onthullen en nuanceren. Door openheid kun je nieuwsgierigheid opwekken. I Ask is een praktische methode om een groep te stimuleren zich open te stellen voor nieuwe kennis, ervaringen en ideeën¹¹.

In tegenstelling tot de naam gaat het niet alleen om het stellen van vragen, maar ook over het creëren van een relatie met de 'ander', in ons geval de bezoekende groep, om proberen je bewust te zijn van hun voorkennis en uitzoeken waar ze meer over willen weten. Nu we dat samen hebben ervaren, kijken we terug op ons proces. Ontbreekt er iets? Wat nemen ze mee naar huis?

¹¹ <https://www.levievandermeer.nl/project/i-ask/>

“Toen ze de synagoge binnenliepen, weigerde een groep studentes met een hidjab binnen te gaan. Volgens hen verbood hun imam een bezoek aan een ander gebedshuis tijdens de Ramadan. In plaats van boos te worden of hen te dwingen, liep een van ons naar binnen met de rest van de groep. De ander bleef buiten met de groep meisjes. Ik vroeg: kun je me uitleggen waarom je je ongemakkelijk voelt? Volgens hen zei hun Marokkaanse imam dat het echt niet was toegestaan. Ik luisterde naar hun argumenten en zorgde ervoor dat ik interesse in hun mening toonde. Nadat ik ze hun verhaal had laten doen, vertelde ik dat ik de imam van de grootste Marokkaanse moskee kende en dat ik verrast was dat het niet was toegestaan. Samen besloten we hem op bellen en het te vragen. Hij legde uit dat er een miscommunicatie was, waarna meisjes zich comfortabeler voelden. Omdat ze niet werden genegeerd, maar er naar ze werd geluisterd en ze werden gehoord, konden ze alsnog naar binnen en een bezoek aan de synagoge ervaren.”

Rachel, senior gespreksleider, Amsterdam

2.4.5 Transactionele analyse

Transactionele Analyse (TA) is een psychoanalytische theorie en methode van therapie waarbij sociale interacties (of ‘transacties’) worden geanalyseerd om het ego van de communicator (ouderlijk, kinderlijk of volwassen) te bepalen als basis voor het begrijpen van het gedrag.

In het LJBK-project gaat het vooral om het herkennen van je eigen rol en positie in de communicatie met de groep. Als je je gedraagt als de ouder, zal de groep/student zich gaan gedragen als het kind. Het doel is dat je ze als een volwassene behandelt, zodat ze zich als een volwassene gedragen.

Neighbours schoolbezoek , Internationaal Joods Centrum, Brussel, België

2.4.6 Socratische dialoog

Deelnemers praten vanuit hun eigen levenservaringen en analyseren die (verhalen vertellen uit het echte leven) om een antwoord te vinden op een gekozen vraag, om de principes te vinden die achter de ervaring liggen. Deelnemers richten zich op wederzijds begrip: met de

hulp van een gespreksleider proberen ze elkaar echt te begrijpen en zich duidelijk en eerlijk uit te drukken. Het doel van de dialoog is om een gemeenschappelijke waarheid te vinden, niet alleen om verschillende ideeën zonder consensus te delen¹².

De Socratische methode: vereenvoudigd

1. Stel een uitdagende, open vraag.
2. Bouw voort op de eerste vraag door te vragen waarom?
3. Bedenk ideeën op basis van deze vragen.
4. Ondervraag je ideeën met voortdurende vragen.
5. Herhaal stappen 2-4 om dichterbij een betere oplossing te komen.

Het is ideaal dat je deze vragen stelt met een groep mensen om verschillende perspectieven te krijgen

Gemaakt door Lyn Chen

“Tijdens het groepsgesprek zat een student er onderuitgezakt, ongeïnteresseerd en zelfs geïrriteerd bij. Zijn houding, gezucht en hoe hij keek begonnen me echt te irriteren en mijn eerste instinct was om me als een leraar of ouder te gedragen om hem te vragen recht op te gaan zitten en zich te gedragen. Terwijl ik deze neiging probeerde te onderdrukken, probeerde ik als een volwassene met hem te praten: ik merk dat je geïrriteerd bent, kun je me vertellen wat er aan de hand is? Misschien kan ik helpen.” “In eerste instantie reageerde hij defensief en vertelde hij me dat ik niet wilde horen wat hij te zeggen had. Ik bleef volhouden en zei dat ik oprecht geïnteresseerd was en hem serieus nam. Nadat ik mezelf een paar keer had herhaald, ging hij recht op zitten, sprak hij een paar minuten over zijn boosheid over het Israëlisch-Palestijnse conflict en keek hij verwachtingsvol hoe ik zou reageren. Ik bedankte hem voor het geven van zijn mening. Ik vertelde hem dat ik het niet eens was met alles wat hij zei, maar dat ik onder de indruk was en blij was dat hij zijn mening gaf. Omdat ik hem als volwassene aansprak, ontspande hij zich, ging hij recht op zitten en raakte hij betrokken bij het gesprek over het conflict. Hij zag dat ik hem serieus nam. Daarna kwam hij naar me toe en hij zei dat hij het erg naar zijn zin had gehad en ik wist hoe ik een project voor zijn moskee kon aanpakken.”

Daniel, senior gespreksleider, Amsterdam

¹² <https://www.socraticdialogue.org/en/neo-socratic-dialogue/>

3

Praktisch gedeelte

3.1 Voorafgaand aan het bezoek

3.1.1 Contact met scholen¹³

Zorg ervoor dat de school weet wat het doel van het project is. Het is geen les over het jodendom, maar een manier om het begrip tussen verschillende (religieuze) groepen te verbeteren¹⁴. Scholen zouden het ook kunnen gebruiken als onderdeel van hun lessen maatschappijleer.

Scholen moeten zich ervan bewust zijn dat ze altijd ten minste één leraar/gespreksleider moeten meenemen. Hun rol is NIET om het gesprek te leiden, maar om te zorgen voor een veilige omgeving (zowel fysiek als mentaal). Zorg ervoor dat de gespreksleiders op de hoogte zijn van wat er van hen wordt verwacht.

Het kan nuttig zijn om de leerlingen en ouders vooraf te informeren dat ze een synagoge gaan bezoeken. Ze kunnen zich voorbereiden door hoofdbedekking mee te nemen als ze zich niet op hun gemak voelen bij het dragen van een *keppel*. Laat hen weten dat ze niet zullen worden gevraagd om te bidden, maar dat de *keppel* een teken van respect is.

Moslim scouts en Generation Gagnante bij Keren Or, Frankrijk

Vraag of er gevoelige onderwerpen in de groep zijn waar we rekening mee moeten houden. Soms zijn er Joodse studenten in de groep die niet als Joden 'geout' willen worden. Andere gevoelige onderwerpen kunnen homoseksualiteit of pesten zijn.

Wees je ervan bewust dat je in elke vorm van communicatie met de school gezien wordt als ambassadeur van de synagoge. Gebruik altijd de logo's, de contactgegevens en een link naar de website van het project¹⁵.

Zorg ervoor dat je weet wie de nationale coördinator tegen antisemitisme in jouw land is. Zij kunnen helpen met afstemming en vragen over financiering en veiligheid.

De aanpak kan van land tot land sterk verschillen. In sommige landen kan het verstandiger zijn om top-down te werken (het ministerie van Onderwijs); in andere landen is het efficiënter om contact op te nemen met individuele scholen of andere groepen. Wees je bewust van de lokale gewoonten en vraag de EUPJ of de nationale coördinator tegen antisemitisme om hulp!

Wanneer je contact opneemt met scholen, moeten de EU en de KYN-logo's altijd worden gebruikt!

3.1.2 Jours calendaires appropriés

Er zijn een aantal dingen waar een planner rekening mee moet houden. Ten eerste de verschillende religieuze of nationale feestdagen. Plan geen schoolbezoeken met scholen met een groot aantal moslimstudenten tijdens de Ramadan. Houd er ook rekening mee dat de meeste moslims liever geen bezoek brengen op een vrijdag. Websites zoals QPPstudio¹⁶ zijn altijd handig om te controleren of het ergens bijna vakantie is.

¹³ Zie voorbeeldbrief aan scholen in de bijlagen

¹⁴ Zie doel

¹⁵ <https://www.neighbours-europe.org>

¹⁶ <https://www.qppstudio.net/public-holidays/europe.htm>

3.2 Tijdens bezoeken

We zijn ons ervan bewust dat niet elke gemeente in staat is om al deze stappen uit te voeren. Sommige gemeenten hebben bijvoorbeeld niet het budget om de veiligheid te garanderen of een film in hun moedertaal. De essentie van het project is het open gesprek met de 'ander' en (indien mogelijk) het bezoek aan de synagoge. In Amsterdam hebben we gemerkt dat een kopje koffie met wat lekkers achteraf heel goed werkt om minder zelfverzekerde studenten te stimuleren zich open te stellen en een gesprek te voeren in een meer ontspannen setting. Daarom raden we aan om dit te proberen, zelfs als er een beperkt budget beschikbaar is.

“Een van de dingen die erg belangrijk is binnen het project is om dingen op een meer speelse manier over te brengen, niet om als leraar voor de klas te staan, maar meer als een peer educator.”

Nina, senior gespreksleider, Amsterdam

3.2.2 Voorbereiding

Voorwerpen

- Papier
- Potloden
- Digitaal bord/televisie
- Tafel/stoelen
- Drankjes/snacks

Mensen

- Vrijwilligers van de synagoge om het project te leiden met praktische kennis van het jodendom en een losse houding. Geen leraar of gids! Er is een bepaalde mentaliteit voor nodig om een project als dat van ons te kunnen begeleiden. Je moet ruimdenkend zijn, en

oprecht geïnteresseerd zijn in jonge mensen en in hun hoop, angsten en ambities. Je moet geduld hebben en gevoel voor humor. Het helpt als je jezelf niet al te serieus neemt. Je moet in staat zijn om de dynamiek van een groep aan te voelen en samen te werken met een partner. Je moet een bepaald niveau van kennis hebben over het Joodse leven, de gemeenschap, cultuur, religie en geschiedenis¹⁷. Last but not least, je bent er niet als predikant of zelfs als leraar. Je bent er om hun op een open en relaxte manier te ontmoeten in een ruimte waar ze vrij en veilig kunnen spreken. Je bent er niet om hen te overtuigen van je ideeën, maar om hen uit te nodigen om nieuwe perspectieven te horen waarop ze kunnen reflecteren. Dat is de essentie van het LJBK-project.

- Een bewaker, zie IV beveiliging

Studenten vragen om anoniem de vragen op te schrijven die ze niet in het bijzijn van hun collega's willen stellen of waar ze nog geen tijd voor hadden. Or Chadasch Synagogoue, Wenen, Oostenrijk

¹⁷ Zie voorkennis

Logistiek

Zorg ervoor dat je toegang hebt tot de synagoge en een kamer waarin een grote groep plaats kan nemen. In de synagoge moet je toegang hebben tot de *Aron Hakodesj* om de *Thorarollen* te laten zien.

Beveiliging

In Amsterdam is er altijd een bewaker aanwezig. Dit is niet alleen om ons te beschermen tegen bezoekers, maar ook om ervoor te zorgen dat bezoekers weten dat de locatie beschermd is.

Je moet met de bewakers afstemmen hoe actief/aanwezig ze moeten zijn. Wil je bijvoorbeeld dat ze tijdens de sessies in de ruimte zijn? Meestal blijven ze in Amsterdam op de achtergrond, controleren ze tassen, enz. Bij sommige groepen of in tijden van verhoogde spanning moet hun rol actiever zijn.

We zijn ons ervan bewust dat niet elke gemeente deze luxe heeft. Het kan een idee zijn om met de nationale antisemitismecoördinator of de EUPJ de mogelijkheden voor jouw land te bespreken.

Afstemming met de docent/gespreksleider

Praat met de leraar/gespreksleider over de vraag of er grenzen zijn aan wat er kan worden gezegd. Zorg er ook voor dat je weet wie verantwoordelijk is voor de veiligheid binnen de groep. De leraar moet een actieve rol spelen (niet op zijn telefoon zitten), maar het gesprek niet overnemen. Leerlingen moeten zich vrij voelen om hun mening te geven.

3.3 Inleiding (5 min)

Toelichting op

1. Geschiedenis van het project:¹⁸ start in Amsterdam, synagoge wordt direct naast *mbo-school gebouwd, antisemitisme. Discriminatie komt vaak voort uit een gebrek aan kennis. Bouw hogere hekken of probeer elkaar te begrijpen. Om contact met elkaar te hebben.
2. Het doel van het project: elkaar leren kennen. Zie elkaar als mensen. Voer een open gesprek. Alle vragen en opmerkingen zijn welkom. Er zijn geen taboes, de focus ligt op hun wensen en interesses.

Altijd een opwindend moment voor de schoolbezoekende studenten wanneer Rabbi Brian Doyle-Dubreuil de Torah-rol uit de ark haalt en de centraliteit ervan in het Joodse leven uitlegt. IJC, schoolbezoek, Brussel, België

¹⁸ Zie deel over achtergrond

3.4 Begin (15 min)

3.4.1 Film/humor

Er is al een Nederlandse, Franse¹⁹ en een Engelse²⁰ versie van de film. Het idee achter deze film is om het ijs te breken en op een humoristische manier enkele van de vooroordelen tegen Joden te laten zien. De Nederlandse versie van de film kan voor sommigen behoorlijk schokkend zijn, maar het is een manier om een gesprek te beginnen over wat voor soort ideeën er over Joden zijn. In de ervaring van de Amsterdamse gespreksleiders zijn de meeste grappen en scènes in de film bij de studenten bekend, dus er worden geen 'nieuwe' vooroordelen geïntroduceerd. Het geeft de gespreksleiders wel een manier om een gesprek te beginnen. Ook laat het de studenten zien dat we tijdens de sessie over alles kunnen praten en dat er geen taboeonderwerpen zijn.

Demonstratie van het opzetten van een Talit

“We wilden dat het humor bevat, mensen verbindt en dat het uitdagend is, flexibel is en taboes doorbreekt. Enerzijds om een beeld te geven van Joden en het Jodendom, en wat voor rare diersoorten we eigenlijk zijn, en tegelijkertijd om te laten zien dat we hetzelfde zijn als andere mensen. En we wilden dat ze konden delen waar ze zich zorgen over maakten en ook hun gevoelens. Niet alleen gerelateerd aan Joden, hoewel het natuurlijk wel plaatsvindt in ons gebedshuis, dus dat is vaak het sluitstuk, maar we wilden ook dat ze konden praten over racisme, moslimdiscriminatie, homofobie en seksisme.”

Sophie, senior gespreksleider, Amsterdam

3.4.2 Opdracht

Vraag de deelnemers om hun eerste gedachten over het woord Jood anoniem op te schrijven. Er is geen goed of fout antwoord en dit is een veilige plek. Ze kunnen

tekenen, een woordkaart maken, enz. Geef ze 3-5 minuten om alles op te schrijven.

¹⁹ [Compilation draft 2.mp4 - Compilation draft 2.mp4 - Frame.io](#)

²⁰ [Know your neighbours draft 4.m4v - Know your neighbours draft 4.m4v - Frame.io](#)

3.5 Midden (45 min)

3.5.1 Groepsgesprek (30 min)

Nodig iedereen uit om in een cirkel te zitten, de papieren erbij te pakken en te kijken wat hun belangrijkste gedachten zijn. Begin met de groep te vragen wat hun (religieuze) achtergrond is en laat ze het een beetje uitleggen. Vraag: “Denk je dat ik Joods ben?” Hoe kunnen ze dat weten? Wat maakt iemand Joods? Als vragen daarna niet vanzelf opkomen, ga dan met de papieren aan de slag. Wat zijn hun interesses? Kunnen ze die toelichten? Als er iets schokkends wordt gezegd, probeer dan terug te gaan naar de rest van de groep. Wat vindt de rest van de groep van de opmerking?

Groepsgesprek in de dialoogruimte van de Liberaal Joodse Synagoge Amsterdam, Nederland

“Ik denk dat het zo’n belangrijke manier is om het gesprek over vooroordelen in Nederland te beginnen. Ik ben echt bang dat dit in Nederland niet genoeg gebeurt. Hoe meer gemengd een klas is, hoe beter. Ik denk ook dat het belangrijk is om niet alleen het Jodendom te bespreken. Tuurlijk, daar gaat het om, dat is waarom ze er zijn, dat is het doel. Maar als ik zie dat er spanningen zijn onder de studenten in een klas, verbreed ik soms het onderwerp.”

Milou, senior gespreksleider, Amsterdam

Rondleiding door synagoge van de Liberaal Joodse gemeenschap, Amsterdam, Nederland

Rondleiding door de synagoge (15 min)

Nodig ze uit in de synagoge (meestal beginnen we in een andere ruimte). We vragen de mannelijke studenten om een *keppel* of hun pet te dragen en leggen ze uit waarom. Het is echter niet iets wat we eisen. We laten het gebouw, de *Thorarollen*, de *Bima*, *Nèr Tamid*, *Tallit*, *Sidur*²¹, en meer zien. We leggen de structuur van een dienst uit en beantwoorden al hun vragen. Voor veel mensen is het hun eerste keer in een synagoge, dus we geven ze ook de tijd om te ‘landen’.

²¹ Zie hoofdstuk “voorkennis”

3.6 Conclusie (20 min)

3.6.1 Koffie/reflectie

Als je thuiskomt, wat ga je je familie vertellen over wat je hebt meegemaakt? Met name de stillere studenten zullen zich hier laten horen, of bezoekers die vragen willen stellen die gevoeliger liggen.

Studenten rondleiden door de synagoge. Openen van een Torarol om hen het handschrift te laten zien, Or Chadasch, Wenen, Oostenrijk

“Ik heb soms een groep die ik in de synagoge heb ontmoet, en als ik ze later weer op een andere plaats ontmoet, herkennen ze me: oh, jij was die aardige vrouw uit de synagoge. Als ze een positieve associatie hebben met Joden en met het Jodendom, is dat voor mij al winst. Omdat ze zich dat herinneren. Dat herinneren ze zich zelfs tien jaar later nog. Wat ze zich niet herinneren is dat je op sabbat geen vuur mag aansteken.”

Naomi, senior gespreksleider, Amsterdam

“Ik was erg verrast door het bezoek. Ik had iets veel religieuzer verwacht en ik vond het een prachtige ervaring. Ik had niet gedacht dat je zo open zou kunnen zijn binnen de verschillende religies en ik heb veel geleerd over het jodendom.”

Bezoeker, Brussel

4

Voorkennis/basiskennis

Er zijn een aantal onderwerpen die tijdens een sessie altijd aan bod komen. De meeste onderwerpen worden tijdens de opdracht vaak al opgeschreven. Om het gesprek te kunnen voeren of vragen te kunnen beantwoorden, moet je op zijn minst basiskennis van de volgende onderwerpen hebben.

4.1 10 geboden / mitswot²²

1. אֲנִי הָשֵׁם אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.	1. Ik ben de Eeuwige, jullie G-d, die jullie bracht uit het land Egypte.
2. לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל.	2. Je zult geen andere goden naast mij hebben. zult voor jezelf geen gesneden beeld maken of enige gelijkenis van wat boven in de hemelen is.
3. לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם אֱלֹהֵיךָ לְשׁוּא.	3. Je zult niet valselyk zweren bij de naam van de Eeuwige, uw G-d.
4. זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ.	4. Gedenk de sabbatdag en houd die heilig.
5. כְּבֹד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ.	5. Eer je vader en moeder.
6. לֹא תִרְצַח.	6. Gij zult niet moorden.
7. לֹא תִנְאָף.	7. Gij zult geen overspel plegen.
8. לֹא תִגְנוֹב.	8. Gij zult niet stelen.
9. לֹא-תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שֶׁקֶר.	9. Gij zult tegen niemand vals getuigen.
10. לֹא תִחְמֹד.	10. Gij zult niet begeren.

Overzicht van de 10 geboden door Sefaria²³

In de *Thora* worden 613 *mitswot* genoemd. De 10 geboden worden vaak gezien als de basisregels voor een goed leven. Sommigen gaan over de relatie tussen God en de mens, anderen over de relatie tussen mensen. Alle

613 *mitswot* kunnen worden samengevat met “*Ahavta le'reacha kamocha*”, wat betekent “heb je naaste lief als jezelf”. Dit wordt vaak geïnterpreteerd als ‘behandel anderen zoals je zelf behandeld wilt worden’.

4.2 Sjabbat²⁴

Rustdag. De *Thora* zegt dat de wereld in zes dagen door God werd geschapen en op de zevende dag rustte God. Om dit te herdenken, rusten we 25 uur van zonsondergang op vrijdag tot zonsondergang op zaterdag²⁵. Hoe deze periode van rust wordt geïnterpreteerd, verschilt van persoon tot persoon. De meer orthodoxe mensen zullen geen elektriciteit of hun auto gebruiken, sommigen zorgen ervoor dat ze die tijd niet werken. We verwelkomen de

Sjabbat door kaarsen aan te steken en het brood en de wijn (de *Kiddoesj*) te zegenen. De *Sjabbat* eindigt op zaterdagavond met *Havdalah*, waar we afscheid nemen van de *Sjabbat* en de nieuwe werkweek beginnen. Christenen geloven dat de Sjabbat of sabbat op zondag wordt gevierd. Voor moslims is vrijdag de belangrijkste dag van de week.

²² <https://www.myjewishlearning.com/article/the-ten-commandments/>

²³ <https://www.sefaria.org/sheets/247850?lang=bi>

²⁴ <https://www.myjewishlearning.com/article/shabbat-101/>

²⁵ Omdat de Joodse kalender een maankalender is, beginnen alle feestdagen de dag ervoor met zonsondergang.

4.3 Thora²⁶

De *Thora* is de eerste vijf boeken van de *Tenach*, of Hebreeuwse Bijbel, gegeven door God aan Mozes op de berg Sinaï. Het is ook bekend als de geschreven wet.²⁷ De wet is neergeschreven in 613 *mitswot*²⁸ in de vorm van het verhaal van de oorsprong van het Joodse volk. De Thora is traditioneel met de hand geschreven op perkament en kan nooit met de hand worden

aangeraakt om ervoor te zorgen dat het bewaard blijft. Het kan alleen worden gelezen met een *Yad*, een staaf met een hand eraan. In de synagoge wordt het bewaard in de *Aron Hakodesj*. Dezelfde tekst is te vinden in de eerste vijf boeken van de Bijbel. Het grootste deel van het verhaal wordt ook in de Koran verteld, maar wel net een beetje anders.

Rabbin Esther Hugenholtz leest Tora en draagt Tefillin

4.4 Talmoed/mondelinge wet²⁹

Er wordt aangenomen dat, samen met de geschreven *Thora*, Mozes een mondelinge Thora kreeg. Sommige van de 613 *mitswot* zijn moeilijk te begrijpen en hebben uitleg nodig. Veel Joodse geleerden hebben de Thora vanaf het begin bestudeerd om te proberen het te begrijpen. Deze discussie werd voor het eerst opgeschreven in de *Misjna* (2e eeuw) en later met meer opmerkingen in de *Talmoed* (5e eeuw). Deze teksten

geven niet één sluitend antwoord, maar laten het debat en de verschillende standpunten zien. De mondelinge traditie is nooit opgehouden en werd na de *Talmoed* voortgezet door geleerden als Maimonides³⁰ en Rashi³¹.

Omdat de wereld altijd verandert, is dit een eindeloos proces.

²⁶ <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-written-law-torah>

²⁷ In tegenstelling tot de mondelinge wet, zie *Talmoed/mondelinge wet*

²⁸ Zie *mitswot*

²⁹ <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/11750-oral-law>

³⁰ <https://www.britannica.com/biography/Moses-Maimonides>

³¹ <https://www.jpost.com/blogs/torah-commentaries/metaphors-in-the-torah-cooking-a-young-goat-in-its-mothers-milk-450264>

4.5 Joods/koosjer eten

Er zijn een aantal 'basis' koosjer-wetten waar je je bewust van moet zijn. Zorg ervoor dat je de groep vertelt dat niet alle Joden deze regels volgen, vooral niet binnen het liberale jodendom.

1. Een zoogdier moet gespleten hoeven hebben en herkauwen. *Koosjer* dieren zijn bijvoorbeeld koeien, schapen, geiten, enz. Het dier moet ook op een '*koosjere* manier' worden geslacht, wat betekent dat al het bloed moet worden verwijderd en dat bepaalde gebeden moeten worden uitgesproken. Een andere naam hiervoor is *shechita*.
2. Vis moet schubben en vinnen hebben, dus dieren zoals garnalen zijn verboden. Zalm, tonijn, enz. zijn toegestaan.
3. Elke vogel die niet jaagt, kan worden gegeten. Kip, kalkoen en eend zijn allemaal *koosjer*.
4. Omdat in de *Thora* staat dat "je een jonge geit niet in zijn moedermelk mag koken", zullen de meeste vrome Joden geen melk drinken tijdens het vlees eten³².

5. *Koosjer* en *halal* zijn vergelijkbaar - heiligmakend eten. Een vrome moslim kan bij een vrome Jood eten.

6. Joden uit Noord-Afrika (*Sefardim*) koken couscous en tajine. Joden uit Oost-Europa geven de voorkeur aan *rugelach* en andere Oost-Europese specialiteiten. Ontdek wat de populaire gerechten binnen jouw gemeenschap zijn.

7. Joden hadden soms invloed op lokaal voedsel in andere landen. In Suriname (een Nederlandse kolonie) worden veel stoofschotels gegeten, zoals *pom*, die voor de *Sjabbat* in de oven worden bereid. Een ander voorbeeld is varkensvlees in veel Spaanse gerechten die afkomstig waren van de *marranen* (gedwongen bekeerlingen) die varkensvlees in het eten deden om de inquisitie af te leiden. Probeer erachter te komen of er binnen jouw gemeenschap ook een lokaal verhaal is.

In sommige EU-landen, zoals België, geldt een verbod op *koosjer* en *halal* slachten. In andere landen is er een debat over het verbieden ervan.

Traditionele Hanukkah aardappel Latkes

³² <https://www.myjewishlearning.com/article/who-was-rashi/>

4.6 (De rol van) God³³

Hoewel God een belangrijke rol speelt in de teksten van onze traditie (*Thora, Talmoad*), is God in het dagelijks leven niet altijd actief aanwezig. Veel Joden, vooral binnen het liberale jodendom, beschouwen zichzelf als agnostisch of zelfs atheïstisch. Omdat het Jodendom een combinatie is van religie, levensstijl, filosofie, traditie, etc., hoef je niet in God te geloven om als een (goede) Jood te worden beschouwd.

God (of profeten) kan nooit worden afgebeeld. Zelfs Zijn 'echte' naam (*JHWH*) mag niet worden uitgesproken. Dit komt ook omdat we niet zeker weten hoe we het moeten uitspreken. Daarom zeggen we meestal Adonai (mijn heer) of *HaShem* (de naam).

4.7 Liberale jodendom³⁴

Het liberale jodendom probeert Joden te helpen de Joodse traditie te omarmen door innovatie. De basis blijft de Halacha (Joodse Wet, letterlijk 'het pad'), maar gezien door moderne ogen. Onze heilige teksten worden beschouwd vanuit zowel een religieus als academisch perspectief. We zien ze als levende teksten die met de tijd meebewegen.

Elke gemeenschap neemt zijn eigen beslissingen over hoe ze dit willen implementeren. De meeste Liberale synagogen hebben gelijkheid tussen mannen en vrouwen, (de mogelijkheid voor) vrouwelijke rabbijnen en ondersteunen LGBTQ+-rechten.

“Ze denken dat alle Joden orthodoxe Joden zijn. Dat er maar één soort Jood is. Weet je, als je aan een Jood denkt, denk je aan een orthodoxe Jood en niet aan iemand met een piercing door zijn neus en een regenboogvlag op zijn T-shirt.”

Lars, junior gespreksleider, Amsterdam

³³ <https://www.myjewishlearning.com/article/about-god-in-judaism/>

³⁴ <https://www.reformjudaism.org>

4.8 Orgaandonatie³⁵

Orgaandonatie is al tientallen jaren een onderwerp van discussie. Aan de ene kant zien we ons lichaam als *Betzelem Elohim*, naar het beeld van God. We kunnen het niet veranderen. Dat betekent onder andere dat we geen tatoeages of piercings mogen hebben of drugs mogen gebruiken. Ons lichaam moet intact worden begraven en

(indien mogelijk) binnen een dag. Er zijn redenen om dit te veranderen. Het redden van een leven is belangrijker dan (bijna) alles. In de meeste gemeenten (ook orthodoxe) wordt gezegd dat de mogelijkheid om een leven te redden door orgaandonatie belangrijker is dan het naleven van de regel om ons lichaam intact te houden.

4.9 Besnijdenis/*Briet Milah*

Vertaling: verbond van besnijdenis. Ritueel waarbij de voorhuid van mannelijke Joodse baby's op de achtste dag van hun leven wordt verwijderd, wat de band tussen

God en het Joodse volk benadrukt. De eerste persoon die de *Briet Mila* uitvoerde was Abraham, die het zichzelf en zijn zoon Isaac aandeed.

Besnijdenis ceremonie

³⁵ <https://reformjudaism.org/organ-donation-heaven-knows-we-need-them-here>

4.10 Joods 'ras'

Je bent Joods als je moeder Joods is³⁶ of als je je hebt bekeerd tot het Jodendom. Soms word je binnen het liberale jodendom ook als Joods beschouwd als je vader Joods is. Omdat Joden zich na de diaspora over de hele wereld verspreid hebben, zijn er vele soorten Joden. De meerderheid van de Europese Joden hebben een Asjkenazische (Oost-Europese)

achtergrond, maar er zijn ook Sefardische (uit Spanje/Portugal) en Mizrachi (Midden-Oosten) Joden. Er zijn ook Joden van Afrikaanse of Arabische afkomst. Dit kan een zeer goede manier zijn om contact te maken met de immigrantengemeenschappen in je eigen land. De meeste mensen zijn zich niet bewust van de Joden in de landen van hun ouders.

4.11 Geslacht

Omdat gendergelijkheid een van de speerpunten in de EU is, moeten leerkrachten zich bewust zijn van de visie van de EU.

*De EU-strategie voor gendergelijkheid komt tegemoet aan de toezegging van de Commissie-Von der Leyen om een Unie van gelijkheid tot stand te brengen. De strategie bevat beleidsdoelstellingen en acties om in 2025 aanzienlijke vooruitgang te hebben geboekt in de **RICHTING VAN EEN EUROPA DAT GENDERGELIJKHEID NASTREEFT**. Het doel is een Unie waarin vrouwen en mannen, meisjes en jongens, in al hun diversiteit, **VRIJ** zijn om hun gekozen pad in het leven te volgen, gelijke kansen hebben om te **LEVEN**, en op een gelijke manier kunnen deelnemen aan en **LEIDING GEVEN** aan onze Europese samenleving.*

*De **BELANGRIJKSTE DOELSTELLINGEN** zijn het beëindigen van gendergerelateerd geweld; het uitdagen van genderstereotypen; het dichten van genderkloven op de arbeidsmarkt; het bereiken van gelijke participatie in verschillende economische sectoren; het aanpakken van de loon- en pensioenkloof tussen mannen en vrouwen; het dichten van de genderzorgkloof en het bereiken van gender-evenwicht in de besluitvorming en in de politiek. De strategie streeft naar een tweeledige benadering van gender **MAINSTREAMING** in combinatie met gerichte acties, **EN INTERSECTIONALITEIT** is een horizontaal beginsel voor de uitvoering ervan. Hoewel de strategie gericht is op acties binnen de EU, sluit het aan bij het externe beleid van de EU over gendergelijkheid en empowerment van vrouwen³⁷.*

³⁶ Is dit ook het geval in andere liberale gemeenschappen in Europa?

³⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en#gender-equality-strategy-2020-2025

4.12 Geslacht/gender binnen het jodendom

4.12.1 Rol van vrouwen

Mensen denken vaak dat vrouwen een minder belangrijke rol spelen binnen het jodendom, zoals in de meeste andere religies het geval is. Dat is een illusie. In de *Talmoed* wordt gezegd dat een 'man' werd geschapen met zowel vrouwelijke als mannelijke attributen en later werd gescheiden³⁸.

In de Joodse traditie zijn vrouwen vrijgesteld van positieve *mitswot* (de do's, zoals *Tefillin* en het blazen van de *sjofar*) die gebonden zijn aan een specifieke tijd. Dit betekent niet dat ze deze taken niet mogen uitvoeren³⁹.

In de Joodse traditie zijn vrouwen vrijgesteld van positieve *mitswot* (de do's, zoals *Tefillin* en het blazen van de *sjofar*) die gebonden zijn aan een specifieke tijd. Dit betekent niet dat ze deze taken niet mogen uitvoeren⁴⁰.

4.12.2 Seksualiteit (vóór het huwelijk)

Traditioneel vindt een seksuele relatie binnen een echtpaar plaats. Binnen het huwelijk wordt seksualiteit gevierd en is het niet alleen een middel om zich voort te planten. Seksueel genot voor een vrouw is binnen een huwelijk zelfs officieel verplicht. Als een man niet 'presteert', kan een vrouw een echtscheiding aanvragen. 'Inventiviteit' wordt aangemoedigd, en er zijn zelfs koosjere sekswinkels.

In de meeste Joodse gemeenschappen is seks voor het huwelijk geen taboe.

4.12.3 LGBTQ+

In de Reform traditie respecteren we LGBTQ+ rechten en hebben we ook leden van de LGBTQ+ gemeenschap

"Ik was positief verrast; ik had niet zo'n warm en ontspannen welkom verwacht. We konden praten over alles wat in ons opkwam, dus dat is echt een pluspunt. Ik was ook verbaasd dat vrouwen op hetzelfde niveau zitten als mannen. Ik heb veel geleerd."

Bezoeker, Brussel

als onderdeel van ons geestelijkheid⁴¹. In de orthodoxe gemeenschap kan dit een probleem zijn, vooral op "officieel" niveau, hoewel dit afhangt van het niveau van orthodoxie. Het is interessant op te merken dat de *Talmoed* het bestaan van acht verschillende geslachten en genderidentiteiten erkent, die verder gaan dan de eenvoudige man/vrouw-dichotomie. Deze acht categorieën worden in de *Talmoed* beschreven als "androgynos", "tumtum", "ay'lonit", "saris", "saris adam", "aisha", "ish" en "tumtum v'ay'lonit". Deze erkenning van de diversiteit van geslacht en gender in de *Talmoed* toont aan dat het Jodendom een potentieel fundament heeft om de inclusie van LGBTQ+ mensen aan te pakken.

³⁸ https://www.jewfaq.org/role_of_women

³⁹ https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/4407982/jewish/Why-Are-Women-Exempt-From-Certain-Mitzvahs.htm

⁴⁰ <https://kosher.sex>

⁴¹ <https://www.myjewishlearning.com/article/homosexuality-in-jewish-thought/> Jewish Views on Homosexuality | My Jewish Learning

4.13 Belangrijkste objecten in de synagoge

4.13.1 Nèr Tamid

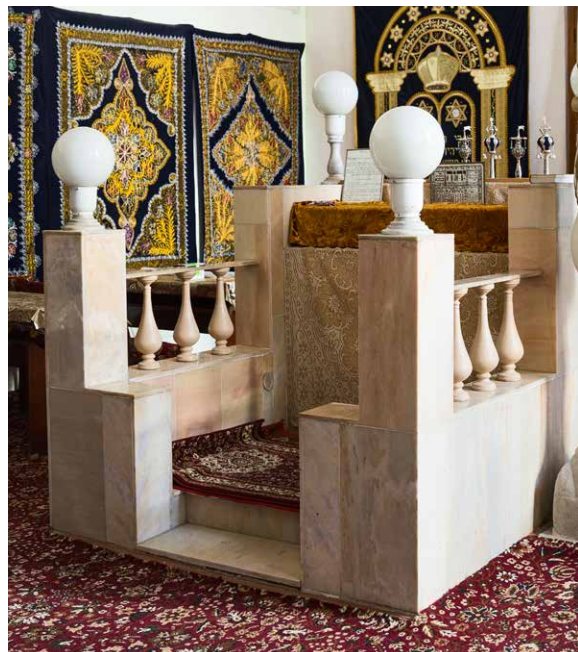
Het eeuwig brandende licht dat voor of naast de Aron Hakodesj hangt. Zolang dit licht brandt, is de synagoge een actieve synagoge. Het is een vervanging voor de *menora* in de Tweede Tempel in Jeruzalem en staat ook voor de aanwezigheid van God.

Ner Tamid

4.13.2 Bima

Letterlijk: spreekgestoelte. Een verhoogde plaats in de synagoge waar de *Thora* en de *Haftara* worden gelezen tijdens een dienst.

Bima

4.13.3 Aron Hakodesh

Letterlijk: heilige boog. Kabinet waar de *Thorarollen* worden bewaard. Een *Aron Hakodesj* kijkt altijd naar Jeruzalem, dat in Europa richting het oosten is. De naam komt van de boog van het verbond in de tweede tempel, de plaats die het Heilige der Heiligen hield. Het wordt vaak afgesloten met een *Parochet*, een gordijn dat mooi is gedecoreerd. Ook bekend als *Heichal* in de *Sefardische* gemeenschappen.

Aron Hakodesh

4.14 Antisemitische stereotypen/complottheorieën:

Er is veel discussie over wat antisemitisme precies inhoudt. Binnen dit project volgen we, net als in de Europese Unie, de IHRA-definitie:

“Antisemitisme is een bepaalde perceptie van Joden, die kan worden uitgedrukt als haat tegen Joden. Retorische en fysieke uitingen van antisemitisme zijn gericht op Joodse of niet-Joodse individuen en/of hun eigendommen, op Joodse gemeenschapsinstellingen en religieuze faciliteiten.”

Les exemples suivants peuvent servir d'illustration pour guider l'AIMH (IHRA) dans son travail :

De uitingen kunnen zich richten op de staat Israël, die wordt gezien als een Joodse collectiviteit. Maar kritiek op Israël, vergelijkbaar met kritiek op enig ander land, kan niet als antisemitisch worden beschouwd. Antisemitisme beschuldigt Joden vaak van samenzwering om de mensheid te schaden, en het wordt vaak gebruikt om Joden de schuld te geven van 'de reden waarom dingen misgaan'. Het wordt uitgedrukt in spraak, schrijven, visuele vormen en actie, en maakt gebruik van sinistere stereotypen en negatieve karaktereigenschappen.

Hedendaagse voorbeelden van antisemitisme in het openbare leven, de media, op scholen, de werkvloer en in de religieuze sfeer kunnen, de context in overweging genomen, het volgende omvatten, maar zijn niet beperkt tot:

- het oproepen tot, ondersteunen of rechtvaardigen van het vermoorden van of ietsel toebrengen aan Joden in naam van een radicale ideologie of een extremistische religieuze levensopvatting;
- het uiten van leugenachtige, ontmenselijkende, demoniserende of stereotyperende beweringen over Joden in het algemeen of over de macht van Joden als collectief, met name maar niet uitsluitend de mythe van een wereldwijde Joodse samenzwering, of van Joden die de macht hebben over de media, de economie, de regering of andere instellingen binnen de samenleving;
- het beschuldigen van Joden dat zij als volk verantwoordelijk zijn voor echte of ingebeelde wandaden gepleegd door één Joodse persoon of groep, of zelfs voor daden gepleegd door niet-Joden;
- het ontkennen van de genocide op het Joodse volk als geheel gepleegd door nationaalsocialistisch Duitsland en haar medestanders en handlangers gedurende de Tweede Wereldoorlog (de Holocaust), en verder de omvang, de gebruikte methodes (bv. gaskamers) en het feit dat de genocide opzettelijk werd uitgevoerd;
- het beschuldigen van het Joodse volk, of de staat Israël, van het verzinnen of overdrijven van de Holocaust;
- het beschuldigen van Joodse burgers dat hun loyaliteit meer ligt bij de staat Israël of bij de beweerde prioriteiten van Joden wereldwijd, dan bij de belangen van hun eigen land;
- het Joodse volk het recht op zelfbeschikking ontzeggen, bijvoorbeeld door te stellen dat het bestaan van de staat Israël een racistische onderneming is;
- het meten met twee maten door van Israël gedrag te verlangen dat niet wordt verwacht of geëist van een andere democratische staat;
- gebruik van de symbolen en afbeeldingen die geassocieerd worden met klassiek antisemitisme (bijv. beweringen dat Joden Jezus doden of bloedlaster) om Israël of de Israëli's te karakteriseren;
- vergelijkingen trekken tussen het hedendaags Israëli's beleid en dat van de Nazi's;
- Joden collectief verantwoordelijk houden voor de daden van de staat Israël.

Antisemitische daden zijn crimineel wanneer ze zo zijn gedefinieerd door de wet (bijvoorbeeld ontkenning van de Holocaust of het verspreiden van antisemitisch materiaal in sommige landen).

Criminele daden zijn antisemitisch wanneer het doelwit van de aanval, of het nu mensen of bezittingen zijn (zoals

gebouwen, scholen, gebedshuizen en begraafplaatsen), gekozen zijn omdat ze Joods zijn, zijn verbonden aan Joden of als zodanig worden gezien.

Antisemitische discriminatie is de ontzegging aan Joden van kansen of diensten die beschikbaar zijn voor anderen en is in veel landen illegaal⁴².

Hieronder staan enkele veel voorkomende antisemitische stereotypen en wat je erover moet weten om ze aan te pakken.

4.14.1 Geld/bankwezen

Joden zijn gemiddeld niet rijker of armer dan anderen. Door de geschiedenis heen werden Joden gedwongen tot beroepen zoals bankier, omdat andere beroepen voor hen waren afgesloten.

4.14.2 Protocollen van de wijzen van Zion

Een gefabriceerde antisemitische tekst over Joodse plannen om de wereld te beheersen. De oorsprong lag in Rusland in het begin van de 20e eeuw, maar het is nu vertaald in vele andere talen. De protocollen vormen de basis voor de meeste antisemitische samenzweringstheorieën.

4.14.3 Soros

George Soros is een Joodse zakenman van Hongaars-Amerikaanse afkomst. Als miljardair gaf hij meer dan 60% van zijn geld weg aan het goede doel. Het grootste deel van zijn gedoneerde geld gaat naar liberale/progressieve politiek. Er zijn veel complottheorieën over dat hij de wereld beheerst. Vanwege zijn Joodse achtergrond hebben veel van deze theorieën een antisemitische ondertoon.

4.14.4 Coronavirus

Covid is ontstaan in China, waar bijna geen Joden zijn. Een Grieks-Joodse Pfizer CEO werkte samen met een Duitse moslimwetenschapper om het eerste Covid-19-vaccin te produceren⁴³.

4.14.5 Rothschilds

Een prominente Ashkenazi-familie die vanaf het begin van de 18e eeuw een belangrijke rol speelde in de Europese handel. Als bankiersfamilie beschuldigen sommige mensen hen van het financieren van meerdere oorlogen.

Karikatuur van een Jood die de wereld in "La libre Parole-1893".⁴⁶

4.14.6 Karikaturen⁴⁴

Door de geschiedenis heen zijn er meerdere Joodse karikaturen ontstaan. De meeste karikaturen die we tegenkomen richten zich op fysieke kenmerken (grote neus, donker haar, orthodoxe kleding). Als iemand hiernaar verwijst, kun je het hebben over wat iemand Joods maakt en dat Joden over de hele wereld leven, en er dus geen typische Jood is⁴⁵.

Andere joodse karikaturen betreffen antisemitische stereotypen zoals wereldheerschappij. Hier kun je een gesprek voeren over waar dat idee vandaan komt (*Protocollen van de wijzen van Sion*, Joden en bankieren, enz.)

⁴² https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination-0/racism-and-xenophobia/combating-antisemitism/definition-antisemitism_bg

⁴³ <https://cst.org.uk/data/file/d/9/Coronavirus%20and%20the%20plague%20of%20antisemitism.1586276450.pdf>

⁴⁴ <https://www.ushmm.org/collections/the-museums-collections/collections-highlights/500-years-of-antisemitic-propaganda-the-katz-ehrenthal-collection>

⁴⁵ Zie deel over Joods ras

⁴⁶ Voorpagina van La Libre Parole van Edouard Drumont met een karikatuur van een Jood die de hele wereld vastgrijpt. Bijschrift: "Hun vaderland" (1893)

4.15 Holocaust/Shoah

De geschiedenis van de Shoah verschilt per land/gemeenschap. Probeer de geschiedenis in jouw gemeenschap op te zoeken. Het is belangrijk om uit te leggen hoe de Shoah tot stand kwam, dat het niet iets was wat plotseling ontstond, maar dat het een

proces van uitsluiting en propaganda was. Ook na de Shoah verwelkomden de meeste gemeenschappen de Joden niet terug en bleven ze hen in plaats daarvan discrimineren.

4.16 (De geschiedenis van/relatie met) Israël⁴⁷

De meeste verhalen van de *Tenach* vinden plaats in en rond wat nu Israël wordt genoemd. Onze heiligste plaats, de Tempel, stond in Jeruzalem totdat het in het jaar 70 door de Romeinen werd verwoest. De overblijfselen, de Westelijke Muur, trekken nog dagelijks veel Joodse bezoekers. Door de eeuwen heen heeft de regio een belangrijke rol in het Joodse leven gespeeld.

Vanaf het einde van de 19e eeuw, door de opkomst van het zionisme⁴⁸, werd Israël een veilige plek voor Joden die op de vlucht waren voor antisemitisme. Dit resulteerde in de oprichting van de staat Israël in 1948.

De geschiedenis van de moderne staat Israël is ingewikkeld, wat leidt tot veel discussie binnen en buiten de Joodse gemeenschap, zowel als een bron voor antisemitisme⁴⁹, maar ook als een soort ultieme ‘veilige plek’ voor ons. Het is de laatste plaats waar we naartoe kunnen gaan, mocht het antisemitisme erger worden. Meestal is dit een belangrijk onderwerp binnen het LJBK-project en ook tussen de gespreksleiders. Laat zien dat diversiteit een bonus is, maar probeer ook respect voor elkaar te hebben.

“Studenten denken dat zionisten slechte Joden zijn en religieuze Joden goede Joden. Er is hier sprake van een taalbarrière. En dat bespreek ik altijd. Dan zeg ik: jongens, waar denken jullie aan als je aan een zionist denkt? Dan krijg ik vreselijke beelden voorgeschoteld. Ik vind het leuk om dingen een beetje op te stoken, dus dan zeg ik: ik ben een zionist. Dan wordt het heel stil. Bij sommige mensen valt de mond gewoon open. Dan zeg ik: ik zal je vertellen waarom ik een zionist ben. Ik geloof in het bestaansrecht van de staat Israël en dat maakt me een zionist.”

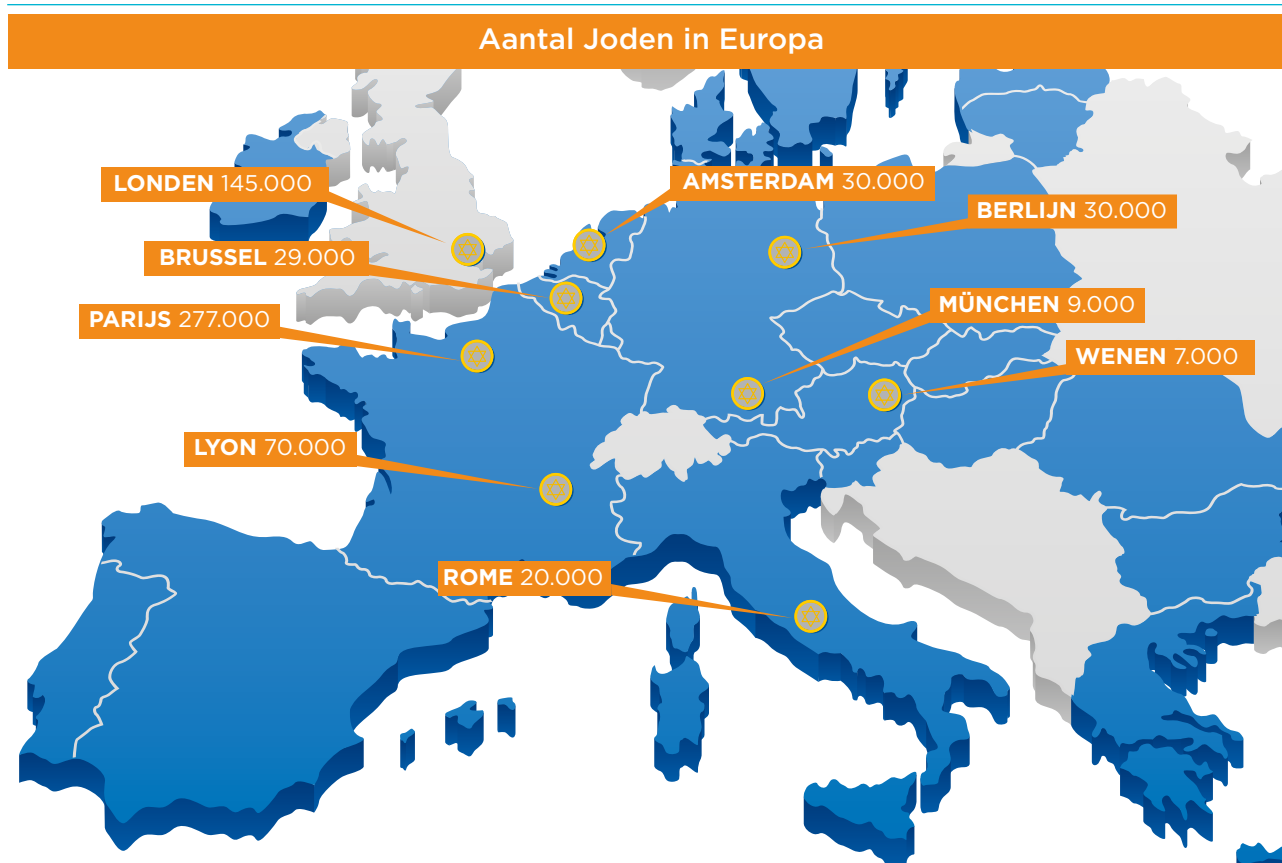
Sophie, senior gespreksleider, Amsterdam

⁴⁷ <https://www.jewishvirtuallibrary.org/a-definition-of-zionism>

⁴⁸ De wens voor een onafhankelijke Joodse staat.

⁴⁹ Zie stuk over antisemitisme, IHRA-definitie

4.17 Aantal Joden in onze gemeenschappen⁵⁰

Groepen zijn over het algemeen erg verbaasd over hoe klein de Joodse gemeenschap in verschillende landen is. Het is verreweg de kleinste monotheïstische religie. De onderstaande cijfers zijn schattingen, omdat de meeste Joden niet geregistreerd staan vanwege de angst voor antisemitisme. Ook de verslagen van wie als Joods wordt beschouwd, kunnen verschillen. In deze handleiding worden de cijfers gegeven uit het onderzoeksrapport *Joden in Europa aan het begin van het millennium. Bevolkingstrends en schattingen* vanaf 2020 worden gevolgd.

4.17.1 Amsterdam

In Nederland wonen ongeveer 30.000 Joden, waarvan de meerderheid in Amsterdam woont. Hiertoe behoren alle Joden, van de zeer orthodoxe tot degenen die een Joodse moeder hebben, maar niet actief zijn in het Joodse leven. Alle Joden in Nederland zouden het stadion van Ajax nog niet vullen. Ongeveer 2000 mensen zijn lid van de Liberaal Joodse Synagoge.

4.17.2 Brussel

Er zijn ongeveer 29.000 Joden in België. Voor de oorlog waren dat er 60.000. Na de Holocaust bleven er ongeveer 20.000 over, gelijk verdeeld tussen Antwerpen en Brussel. Dit aantal zou het Stade Roi Baudouin met een capaciteit van 50.000 lang niet vullen.

4.17.3 Parijs

De grootste gemeenschap van ongeveer 450.000 Joden buiten Israël en de Verenigde Staten bevindt zich in Frankrijk, waarvan de meerderheid in Parijs woont. In Parijs wonen ongeveer 277.000 Joden.

4.17.4 Lyon

Zie Parijs. In Lyon wonen ongeveer 70.000 Joden.

4.17.5 Wenen

In Oostenrijk zijn er ongeveer 10.000 Joden, waarvan de meerderheid in Wenen woont (7.000). Wenen heeft de enige liberaal Joodse gemeenschap in Oostenrijk.

4.17.6 Rome

In Italië zijn er ongeveer 27.000 Joden, waarvan er ongeveer 20.000 in Rome wonen.

4.17.7 München

Het aantal Joden in Duitsland varieert van 116.000 tot 225.000. Het is een van de grotere gemeenschappen in Europa. Op Berlijn na is München de stad met de meeste Joden. In München wonen ongeveer 9.000 Joden.

⁵⁰ *Jews in Europe at the turn of the Millennium. Population trends and estimates* – Sergio

4.18 Andere monotheïstische religies

4.18.1 Islam

Hoewel sommige mensen moslims en joden als vijanden beschouwen, hebben beide gemeenschappen in veel opzichten veel met elkaar gemeen. In de Islam zijn er vijf zuilen binnen het geloof: *sjahada* (Geloof in God en Mohammed als Zijn laatste profeet), *salat* (vijf gebeden per dag), *zakat*⁵¹ (goede wil), *ramadan* (periode van vasten) en *hadj* (bedevaart naar Mekka). De taal van de Koran en de meeste gebeden is Arabisch, wat een zusters taal is van het Hebreeuws.

Tijdens een sessie met veel moslimstudenten proberen we de gemeenschappelijke factoren te benadrukken,

zoals *koosjer-halal*, *ramadan-vasten* in het jodendom, Hebreeuws-Arabische woorden⁵², tellen, enz. Dit is vaak onbekend, daarom zorgt het voor een goed gesprek en onderlinge verbinding. De meeste belangrijke mensen in de islam (Ibrahim, Musa, etc.) zijn ook belangrijk in het jodendom.

4.18.2 Christendom

Met studenten die een christelijke achtergrond hebben, kunnen we praten over onze gezamenlijke geschiedenis in het Eerste Testament en het feit dat Jezus eigenlijk Joods was. Hij had een Joodse moeder en kreeg een Joodse opvoeding.

Interreligieuze Coalitie Rome evenement in samenwerking met Istituto Tevere, Associazione Amici Deir Marmusa, Religies voor Vrede Italië en Beth Hillel Rome. Discussiëren als Groep voor bijbels redeneren, Joods, islamitische en christelijke teksten: Heb je naaste.

⁵¹ Vergelijkbaar met *tsedaka*

⁵² Beit-bait (huis), Jid-jad (hand), etc..

5

Mogelijke struikelblokken

Tijdens de sessies kan het gebeuren dat je enkele struikelblokken tegenkomt. Soms zal een sessie soepel verlopen, maar soms zal een groep meer weerstand bieden. Deze struikelblokken en hun oplossingen zullen per land/stad verschillen, maar het is goed om op de hoogte te zijn van dingen die kunnen gebeuren en enkele ideeën te hebben over hoe hiermee om te gaan.

5.1 Veiligheid binnen een groep

Soms kom je in een groep waarin geen veilige sfeer heerst. Dit kan te wijten zijn aan pesten in een klaslokaal of andere redenen. De leerlingen moeten zich veilig voelen om hun mening te uiten zonder ervoor beoordeeld te worden. Het grootste probleem is dat je de groep maar voor een korte tijd ziet. Het kan zeker helpen om de leraar/groepsleider

aan boord te krijgen. Zorg ervoor dat je herhaalt dat binnen het project alles gezegd kan worden (zolang je je daar prettig bij voelt), maar dat pesten op welke manier dan ook niet acceptabel is. Als je pesten opmerkt, kun je de leraar ook privé toespreken.

5.2 Omgaan met extreme meningen/opmerkingen

Het LJBK-project is een plek waar (tot op zeker hoogte) alles kan worden gezegd. Dat kan lastig zijn omdat de gespreksleiders ook mensen zijn met hun eigen meningen en tekortkomingen. Het is belangrijk om de studenten te laten zien dat hoewel alles kan worden gezegd, dit niet betekent dat mensen opzettelijk anderen moeten kwetsen of bedreigen. Probeer het verschil uit te leggen. Je kunt de groep laten zien dat bepaalde opmerkingen je pijn doen, maar probeer niet boos te reageren.

Als iemand bijvoorbeeld zegt: “Ik denk dat Hitler goed werk heeft geleverd” of iets in die richting, is het volkomen aanvaardbaar om hierop je geschokte reactie te laten zien. Vertel ze over je reactie, vraag of ze begrijpen waarom het je zo raakt en probeer de rest van de groep te vragen wat ze ervan vinden. Vinden ze dat de opmerking acceptabel is?

“Ik heb heel goede gesprekken gehad over hoe ik daarin sta. Je moet laten zien dat het je raakt, zonder dat het je persoonlijk kwetst. Het is belangrijk om oprecht en open te zijn. Daarnaast kan het ook iets in hun aanwakkeren, het kan ze echt raken. Ik denk dat je onbewust gaat nadenken over wat je zegt. Voor mij is het niet heel belangrijk, maar als ik wel iets voel op dat moment, laat ik dit wel zien. Het is ook een signaal van: o ja, wat heb ik eigenlijk gezegd? Dat was behoorlijk heftig.”

Ruben, senior gespreksleider, Amsterdam

5.3 Weigeren om de synagoge te bezoeken of een keppel/ te dragen

Af en toe ontmoet je een student tegen die geen keppel draagt of die helemaal niet de synagoge in wil. Als je dit meemaakt, is het belangrijk om niet emotioneel of boos te worden, maar om te proberen erachter te komen waar dit vandaan komt. Zijn ze bang dat ze zich moeten bekeren? Hebben ze het gevoel dat hun religie

het niet toestaat? In Amsterdam laten we studenten met verschillende hoofdbedekkingen naar binnen gaan als ze zich niet op hun gemak voelen bij het dragen van een keppel. Probeer uit te leggen dat het er niet om gaat dat ze Joods worden, maar om respect te tonen. Het kan helpen als ze vooraf zijn voorbereid door hun leraar⁵³.

“Ik vond het leuk dat ik werd ondergedompeld in het gebedshuis, hun ruimdenkendheid was mooi en het nam mijn vooroordelen weg. Maar als atheïst schaamde ik me wel omdat ik een keppeltje moest dragen. Toch aarzelde ik niet bij het verzoek om het dragen uit respect voor hun religie, maar ik voelde me er echt niet op mijn gemak bij.”

Student, Brussel

5.4 Vrijheid van meningsuiting

Een groot deel van dit project is gebaseerd op het voeren van een open gesprek met studenten die (bijna) alles kunnen zeggen of vragen. Als het onderwerp op tafel komt, heb je de kans om erover te praten en met de ideeën aan de slag te gaan. Er zijn echter wel grenzen en die grenzen kunnen per persoon verschillen, hoewel (dreiging met) geweld voor iedereen een grens is.

Als een student je grenzen overschrijdt, is het prima om dat hem of haar te vertellen. Word niet boos,

maar vertel ze ronduit dat het je choqueert en dat je je ongemakkelijk voelt. Laat indien mogelijk de andere gespreksleider het van je overnemen. Je kunt de groep vragen wat ze van de opmerking vinden. Begrijpen ze waarom het choquerend is? Meestal, als je jezelf laat zien als iemand met gevoelens, begrijpen ze waarom je er niet over wilt praten.

5.5 Gebrek aan interesse van de groep

Sommige groepen zijn vanaf het begin ongeïnteresseerd. Het is een verplichte activiteit van de school en ze hebben er geen interesse in. Sommige studenten zijn zelfs geïrriteerd. Je verhaal aan ze opdringen heeft geen enkel effect. Een manier om hier doorheen te komen, is door humor te gebruiken.

In Amsterdam hadden we ooit een groep sportleraren in opleiding. Na talloze pogingen om ze bij het onderwerp te betrekken, vroegen we ze om de slechtste grap te maken die ze over hun eigen groep konden bedenken. Het mocht verschrikkelijk en beledigend zijn, zolang het maar over hun eigen groep ging. Een van onze gespreksleiders begon met een grap over Joden: wat gebeurt er als een Joodse man die opgewonden is tegen een muur aanloopt? Hij breekt zijn neus. De groep moest hard lachen en begon toen grappen over zichzelf te vertellen.

Na het vertellen van grappen, veranderden we van onderwerp en vroegen we ze waarom we ze vroegen om alleen grapjes te maken over hun eigen groep. Dat werd een gesprek over eigen/niet eigen groepen, humor en religie.

“Wat ik merk is dat als ik iets persoonlijks over mezelf vertel, mensen misschien ook meer bereid zijn om persoonlijke dingen te delen. De sfeer die je kunt creëren, hangt echt af van de groep. Door persoonlijke dingen te vertellen, zijn mensen meer betrokken.”

Lars, junior

⁵³ Het wordt ook genoemd in de voorbeeldbrief aan de docent.

6

Strategie van de EU

Op 2 juni 2021 deed de EU aanbevelingen voor het bestrijden van antisemitisme in Europa. Het aantal Joodse Europeanen dat antisemitisme als een ernstig probleem beschouwt, is 75%, omdat Joden het doelwit zijn van verbale en fysieke aanvallen, bedreigingen, intimidatie, materiële schade en haatzaaien, zowel online als offline. Antisemitisme komt in de hele samenleving voor en manifesteert zich in de schadelijkste vormen bij extreem rechts, extreem links en onder islamitische extremisten. Eeuwenoude antisemitische stijlfiguren, samenzweringsideologieën, nazisymbolen en het hedendaagse Israël-gerelateerde antisemitisme kruisen elkaar vaak en vormen nieuwe en verachtelijke afbeeldingen van Joden die leiden tot fysieke uitingen in de echte wereld.

Ondanks dit alles hechten Joodse Europeanen sterk aan de EU en hun respectieve landen. De rijke Joodse culturele voetafdruk van Europa is niet alleen een kwestie

van erfgoed, maar een levende bijdrage aan de huidige diversiteit binnen de EU.

Om antisemitisme te bestrijden en een Joodse aanwezigheid in Europa veilig te stellen, wil de EU actie ondernemen op drie verschillende dimensies: het aanpakken van antisemitisme, het bevorderen van het Joodse leven en het bewaren van herinneringen aan de Holocaust. Met trots steunt de EU het LJBK-project om deze doelstellingen te verwezenlijken⁵⁴.

De EU strijdt tegen alle vormen van discriminatie en uitsluiting, of die nu gebaseerd zijn op ras of op geslacht. Non-discriminatie op grond van ras en etnische afkomst, seksuele geaardheid, leeftijd of handicap is een belangrijk onderwerp op de agenda van de EU inzake gelijkheid en moet ook worden genoemd omdat het een mensenrechtenperspectief biedt dat verankerd is in de waarden waar de EU voor staat.

Zoals gezegd in het EU-verdrag:

EU-verdragen - Artikel 21 - Non-discriminatie

Elke discriminatie op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuiging, politieke of andere denkbeelden, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte, een handicap, leeftijd of seksuele geaardheid, is verboden.

Het EU-verdrag heeft non-discriminatie wetgeving ingevoerd voor specifieke beschermde gronden (geslacht, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd en seksuele geaardheid).

Dit project moet helpen om allerlei ongelijkheden te bestrijden. Projectleiders moeten zich bewust zijn van de visie van de EU op zowel antisemitisme als gendergelijkheid⁵⁵.

⁵⁴ Op weg naar een EU zonder antisemitisme. EU-strategie ter bestrijding van antisemitisme en ter bevordering van het Joodse leven (2021-2030) – Europese Unie, 2021

⁵⁵ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en#gender-equality-strategy-2020-2025

7

Bronnen

Voor deze handleiding zijn meerdere bronnen gebruikt. feedback van partners zoals HIAS of de EUPJ. Deze Boeken, websites en onderzoeksrapporten, maar ook bronnen zijn beschikbaar in de onderstaande secties.

7.1 Boeken

Koosjer Seks, passie intimiteit integriteit – Rabbi Shmuley Boteach

7.2 Sites Web

7.2.1 Algemene informatie

<https://www.ljgamsterdam.nl> (homepage van de Liberaal Joodse Gemeenschap in Amsterdam)

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination-O/racism-and-xenophobia/combating-antisemitism/working-group-combating-antisemitism_en (EU-werkgroep Antisemitisme)

<https://eupj.org> (homepage van de Europese Unie voor Progressief Jodendom)

<https://hias.org/hias-eu/> (homepage van de HIAS Europe)

<https://www.neighbours-europe.org> (homepage van het LJBK-project in Europa)

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination-O/racism-and-xenophobia/combating-antisemitism/definition-antisemitism_bg (IHRA-definitie van antisemitisme)

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en#gender-equality-strategy-2020-2025 (gender- en gelijkheidsstrategie)

7.2.2 Project Amsterdam

<https://www.youtube.com/watch?v=PnDgZuGhHs>

<https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2317440-bruggenbouwers-leer-je-buren-kennen-bestrijdt-antisemitisme>

<https://www.gids.tv/video/329529/ajouad-jongeren-vertellen-wat-het-betekent-om-joods-te-zijn>

<https://eupj.org/getting-to-know-your-neighbours-in-amsterdam/>

<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/joodse-gemeente-opent-de-deuren-bf917ce2/>

<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/aandachtig-luisterend-vragen-de-scholieren-waarom-anne-frank-zo-bekend-geworden-is-b8def1cd/>

[‘Getting to Know Your Neighbors’ in Amsterdam | William Echikson | The Blogs \(timesofisrael.com\)](#)

<https://www.trouw.nl/nieuws/minder-getier-over-joden-dankzij-haar-ba1d82f1/>

<https://www.ljgamssterdam.nl/sites/all/files/users/admin%20ljga/nettievanzwanenbergprijs2011.pdf>

<https://www.cidi.nl/respect-award-naar-emre-unver-en-leer-je-buren-kennen/>

<https://www.parool.nl/cs-b1c7b16f>

<https://www.at5.nl/artikelen/175353/liberaal-joodse-gemeente-wint-100000-euro-voor-initiatief-bij-rocs>

<https://khmw.nl/eerste-brouwer-prijs-naar-liberaal-joodse-gemeente-amsterdam/>

7.2.3 Andere steden

<https://blogs.timesofisrael.com/meeting-our-brussels-neighbors/> (Brussel)

7.2.4 Methoden

<https://www.cnvc.org/node/6856> (geweldloze communicatie)

<https://waltrakowich.com/use-deep-listening-skills-effective-leadership/> (Deep listening)

<https://www.lewisdeepdemocracy.com> (Deep democracy)

<https://www.levievandermeer.nl/project/i-ask/> (I ask)

<https://www.socraticdialogue.org/en/neo-socratic-dialogue/> (Socratische dialoog)

7.2.5 Joodse kennis

<https://www.jpost.com/blogs/torah-commentaries/metaphors-in-the-torah-cooking-a-young-goat-in-its-mothers-milk-450264> (Scheiden van melk en vlees)

<https://kosher.sex> (Joodse seksualiteit)

<https://www.ushmm.org/collections/the-museums-collections/collections-highlights/500-years-of-antisemitic-propaganda-the-katz-ehrental-collection> (Antisemitische stereotypen)

https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/4407982/jewish/Why-Are-Women-Exempt-From-Certain-Mitzvahs.htm (Rol van vrouwen)

https://www.jewfaq.org/role_of_women (Rol van vrouwen)

<https://www.myjewishlearning.com/article/about-god-in-judaism/> (Rol van God)

<https://www.reformjudaism.org> (Liberale jodendom)

<https://reformjudaism.org/organ-donation-heaven-knows-we-need-them-here> (Orgaandonatie)

<https://www.myjewishlearning.com/article/the-ten-commandments/> (10 geboden)

<https://www.sefaria.org/sheets/247850?lang=bi> (10 geboden)

<https://www.myjewishlearning.com/article/shabbat-101/> (Sjabbat)

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-written-law-torah> (Thora)

<https://www.jewishencyclopedia.com/articles/11750-oral-law> (Mondelinge wet)

<https://www.britannica.com/biography/Moses-Maimonides> (Maimonides)

<https://www.myjewishlearning.com/article/who-was-rashi/> (Rashi)

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/a-definition-of-zionism> (Zionisme)

[The Secret Relationship Between Blacks and Jews - Wikipedia](#) (Slavernij)

<https://www.myjewishlearning.com/article/the-eight-genders-in-the-talmud/> The Eight Genders in the Talmud | My Jewish Learning

<https://www.crconline.org.uk/resources/articles/reading-leviticus-1822-prohibition-male-male-incestuous-rape> Reading Leviticus 18:22 as a prohibition of male-on-male incestuous rape | CRCOnline

<https://www.myjewishlearning.com/article/homosexuality-in-jewish-thought/> Jewish Views on Homosexuality | My Jewish Learning

7.3 Onderzoeksrapporten en documenten van de Europese Unie

Naar een EU zonder antisemitisme. EU-strategie ter bestrijding van antisemitisme en ter bevordering van het Joodse leven (2021-2030) – Europese Unie, 2021

EU-strategie ter bestrijding van antisemitisme en ter bevordering van het Joodse leven (2021-2030). Een jaar in actie – Europese Unie 2022

EU-actieplan tegen racisme 2020-2025. Optreden voor een Unie van gelijkheid – Europese Unie september 2020

“Leer je buren kennen”. Theoretische en kwalitatieve studie naar een contactinterventie. – Simon de Jong, Tobias Stark, Fenella Fleishmann – Universiteit Utrecht 2020

Coronavirus and the plague of Antisemitism – Community Security Trust 2021

Joden in Europa aan het begin van het millennium. Population trends and estimates – Sergio DellaPergola and Daniel Staetsky. JPR European Jewish Demography Unit, octobre 2020

8

Annexes

8.1 Evaluatie

Het is aan te raden om studenten te enquêteren na het bezoek. Deze enquêtes zijn bedoeld om feedback te geven over de effectiviteit van het bezoek in termen van attitudeveranderingen. Het stelt deelnemende gemeenschappen ook in staat om de effectiviteit van de bezoeken te verhogen.

De leerlingen wordt gevraagd een antwoord te geven op een reeks stellingen met betrekking tot hun houding voor en na het bezoek.

De antwoordmogelijkheden zijn:

Ja = ik ben het eens met de stelling

Nee = ik ben het niet eens met de stelling

N.v.t. = ik weet het niet.

De gestelde vragen zijn:

5. Gelieve aan te geven of jij het eens bent met elk van de volgende stellingen voor en na het synagogebezoek

	Voor	Na
Het is pijnlijk voor joden als mensen over de Holocaust praten alsof het niet erg is.		
Joodse vrouwen kunnen leiders van de gemeente zijn		
Joodse mannen nemen de uiteindelijke beslissing in het huishouden.		
Joodse vrouwen kunnen voorlezen uit de heilige boeken.		
Alle joden zien er hetzelfde uit		
Ik denk dat joden rijker/machtiger zijn dan gemiddeld		
Joden hebben grote gezinnen.		
Joden kunnen seks hebben voor het huwelijk.		
Je kunt LGBTQ+ en Joods zijn.		
Alle Joden geloven in God.		
Joden, christenen en moslims hebben dezelfde God...		
Joden en moslims kunnen met elkaar overweg.		
Ik heb met Joodse mensen gesproken.		

8.2 Handige hulpmiddelen

8.2.1 Voorbereiding

<https://www.qppstudio.net/public-holidays/europe.htm> (Site voor feestdagen in Europa om geschikte data voor bezoeken te bepalen)

Brief aan scholen: zie pagina 43

8.2.2 Tijdens de lessen

<https://www.mural.co/> (Digitaal whiteboard)

<https://kahoot.it> (Het maken van quizzen over het jodendom/antisemitisme om voorkennis te controleren. Ook een optie om dit voor het bezoek naar de klas te sturen.)

[Compilation draft 2.mp4 - Compilation draft 2.mp4 - Frame.io](#) (Film over Franse burenen)

[Know your neighbours draft 4.m4v - Know your neighbours draft 4.m4v - Frame.io](#) (Film over Engelse burenen)

<plaats invoegen >, < datum invoegen >

Beste docent van < school invoegen >,

Over een paar weken bezoek je onze synagoge als onderdeel van het LJBK-project. We zijn blij dat je school ervoor heeft gekozen om met dit prachtige project mee te doen. Deze brief geeft je wat achtergrondinformatie over wat je kunt verwachten en hoe je je kunt voorbereiden.

De sessie duurt ongeveer 1,5 uur. Omdat de synagoge koosjer wordt gehouden, is het niet mogelijk om eten mee te nemen. Wel worden limonade/thee en een kleine snack door ons verzorgd.

Je wordt verwelkomd in de ontvangstruimte van de synagoge door onze gespreksleiders en een bewaker⁵⁶. Helaas is ons gebouw vanwege het wijdverspreide antisemitisme streng bewaakt. Dit kan voor sommige studenten eng of onaangenaam zijn, dus het kan een goed idee zijn om ze hier op voor te bereiden. Ze zullen hun tassen en jassen in de garderobe moeten achterlaten.

Na een korte introductie, met een film en een kleine opdracht, zullen we een informeel kringgesprek houden. Studenten zijn vrij om vragen te stellen en te praten waarover ze willen praten, hopelijk gerelateerd aan het onderwerp. Je wordt gevraagd om te helpen om ervoor te zorgen dat alle studenten een actieve rol spelen. We vragen je daarom om minstens één leraar mee te nemen om ons te helpen. De gespreksleiders proberen ervoor te zorgen dat de studenten zich vrij voelen om hun mening te geven, zelfs als die heftig kan overkomen. Ze laten het je weten als er bepaalde grenzen worden overschreden (zoals geweld of bedreigingen).

Na het informele kringgesprek gaat de groep naar de synagoge voor een rondleiding. Daar kunnen meer vragen worden gesteld. De mannelijke studenten worden gevraagd om een keppel te dragen. Studenten kunnen ook hun eigen hoofdbedekking meenemen. Zorg ervoor dat ze hierop voorbereid zijn. Dit maakt de studenten niet joods; het is een teken van respect, vergelijkbaar met het uitdoen van je schoenen in een moskee. We vragen de studenten niet om hier te bidden of deel te nemen aan een religieuze dienst.

We sluiten de sessie af met een drankje en een kleine snack. Dit geeft studenten de mogelijkheid om de gespreksleiders in een informele setting hun laatste vragen te stellen.

Mochten er gevoelige kwesties zijn waar we ons vooraf bewust van moeten zijn, laat het ons dan weten! De gespreksleiders kunnen hier dan rekening mee houden.

We horen graag van je!

Met vriendelijke groet,

<naam invoegen>

<https://www.neighbours-europe.org>

⁵⁶ Als dit niet van toepassing is op jouw synagoge, kun je dit weglaten.

Neighbours

Gefinancierd door
de Europese Unie

BETH SHALOM
LIBERALE JÜDISCHE GEMEINDE MÜNCHEN

**Beth
Hillel
Roma**
Comunità ebraica progressiva

Jüdische Gemeinde «haKochav»
für den Kreis Unna K.d.ö.R.

**אור חדש
Or Chadash**
Jüdische Liberale Gemeinde Wien
Liberal Jewish Community Vienna

KEREN OR

**EUROPEAN
UNION**
FOR
PROGRESSIVE
JUDAISM
FOUNDATION

HIAS
Europe